

תורת הקורא

ובו הוראות מפורטות לבעלי קריאה

הלכות ומנהגים, דיוקים ודקדוקים, הערות ובירורים, חילופי גושים, הקשורים בקריאת פרשת השבוע

הערות, הארות, ביקורת, שאלות, רעיונות, וכן תרומות להשתתפות בהוצאות הגליונות, יתקבלו בכרחה במכון כמז"כ אפשר לשלוח בקשה לקבלת הגליונות במייל: 153775150494@tameytora@gmail.com פקס: 153775150494

גליון מס' 167

פרשת נצבים

ה"א תשע"ו

גליון זה יו"ל ע"י מכון 'טעמי תורה'

תודה לכל העוזרים והמסייעים שגליון זה יראה אור © כל הזכויות שמורות, ניתן לצלם ולהדפיס כמות שהוא ללא שינוי

הלכה ומנהג

יש נוהגים לקרוא את הפסוק 'הַנִּסְתָּרֶת לִי אֶלֶּהִינוּ' (כ"ט כ"ח) בקול רם.^א

יש מי שנוהג שכאשר מפרידים פרשת נצבים וילך, מתחילים בפרשת נצבים לעולה החמישי בפסוק 'אִם יִהְיֶה גִדְחָךְ בְּקֶצֶה הַשָּׁמַיִם' (ל"ד), כדי להקדים ולקרוא לשביעי מהפסוק 'כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת' (ל"א), וכך לא יחזור המפטיר על כל מה שקרא השביעי,^ב ועיין הערה.^ג

❖ ❖ ❖

דיוקים ודקדוקים

כ"ט ט': פִּלְגָם - הלמ"ד בדגש, והשווא נע.

שְׁבִטֶיכֶם - הטי"ת בצירי, והוא לשון רבים. ויש להיזהר שלא ישמע שקורא 'שְׁבִטְכֶם' בשווא נע, שהוא שינוי משמעות ללשון יחיד.

כ"ט י"א: וּבִבְלָתוֹ - הבי"ת בשווא נח. ויש להיזהר שלא להבליע את האל"ף שאחריה ולקרא 'וּבִבְלָתוֹ'. וכן בכל מקום בו מנוקד שווא נח לפני אות גרונית, יש להיזהר שלא תיבלע האות הגרונית.^א ולהלן רשימת המילים בפרשה שיש להיזהר בהן בזה: וַתֵּרָאוּ. בְּשִׁמְעוֹ. וְקִנְאָתוֹ. זֶרַעַךְ. וְזֶרַעַךְ.

עֲמָךְ - ראוי להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא 'אֲמָךְ' באל"ף.

כ"ט י"ב: הָקִים-אֶתְּךָ - ראוי להקפיד על הגייה נכונה של הה"א, שהוא לשון נסתר. שלא ישמע שקורא 'אָקִים' באל"ף שהוא לשון מדבר.

ובפנקפורט נהגו לקרוא למפטיר בפרשת נצבים מהפסוק 'הַנִּסְתָּרֶת לִי אֶלֶּהִינוּ' (כ"ט כ"ח). וכתב בדברי קהילות (עמ' 146) שיתכן שהנהיגו להתחיל למפטיר מפסוק זה ולא מהיכן שמתחיל השביעי, אף שאינו דבר טוב, משום שמיאנו בפנקפורט לכפול פרשה כולה.

ד' ואע"פ ששורוק היא תנועה גדולה, ולכן השווא שאחריה נע, זה רק בשורוק הבא באמצע תיבה, אך שורוק בראש תיבה היא תנועה קטנה, משום שכל שורוק היא ניקוד האות שלפניה, ובראש מילה שאין אות לפניו, נקרא כאילו יש אל"ף לפניו (עיין מנחת שי בראשית א' י"ד), ומ"מ כיון שאין כאן שתי אותיות המנוקדות בניקוד השורוק, אלא אות אחת, לכן דינה כקבוק, שהיא תנועה קטנה ולא כשורוק שהיא תנועה גדולה. ויש מקומות שהרבה טועים ומבטאים שווא נע אחר שורוק בראש מילה.

ה' מחמת קלות האות הגרונית במבטא, כאשר יש לפניו אות המנוקדת בשווא נח, יש נטיה להשמיט את האות הגרונית מהמבטא, ולנקד את האות שלפניה בניקוד שלה במקום בשווא נח (כגון: מִלְךְ במקום מִלְאָךְ, שְׁמוֹן במקום שְׁמֹנֶה, וְיָגֵן במקום וְיָגֵן). וזה מצוי פעמים רבות, וצריך זהירות רבה מאד ע"מ לא להיכשל בזה. וכבר הזהיר על זה ביסוד ושורש העבודה (שער שלישי פרק שני), והאריך שם להראות לעין כל את גודל קלקולי התיבות וחסרון האותיות במי שאינו נזהר לקרוא כראוי. וצוין לדבריו בבאור הלכה (סימן ס"א, ד"ה ידגיש).

י' בגמרא (מגילה כ"ד ע"ב) כתוב שאין לכהן לישא את כפיו אם קורא את אל"ף כאות עי"ן או אות עי"ן כאות אל"ף, וכן אין למנות כשליח ציבור מי שקורא כן. וכן נפסק בשולחן ערוך (או"ח סימן נ"ג סעיף י"ב). ובמשנה ברורה שם (סקל"ז) הביא את דברי האחרונים, שכתבו שבמקום שכולם מדברים כך מותר.

אך אע"פ שבמקום שכולם קוראים כך מותר להעלותו כש"ץ כיון שכך רגילים באותו מקום, מ"מ לכתחילה ודאי ראוי ונכון להדר לקרוא כהוגן בהגייה הנכונה.

ובערוך השולחן (סימן נ"ג סעיף י"ד, סימן ס"א סעיף ח', סימן ס"ב סעיף ב') כתב שבמדיניותו אין בקיאים בחילוק שבין אל"ף לעי"ן, אך בכל זאת כתב (סימן ס"א סעיף ח') שבקריאת שמע יש לדקדק להפרישם זה מזה, וכתב עוד (סימן ס"ב סעיף ב') שהמדקדק במצוות יראה לדקדק בזה הרבה בכל התורה, ושכרו גדול כשמדקדק בזה, ובפרט במקום שאם קורא שלא כראוי משתנה המשמעות.

^א בספר דברי קהילות (עמ' 123) העיד שכך נהגו בפנקפורט. וכן בספר הכתב והקבלה כתב שהמנהג שהקורא מגביה קולו בפסוק 'הַנִּסְתָּרֶת לִי אֶלֶּהִינוּ'. וכן כתב בלקוטי מהרי"ח (השטות לחלק ב'. והובא דבריו בשערי רחמים שער ג' סק"ג).

ובספר הכתב והקבלה כתב שנראה שטעם המנהג הוא משום שמאמר 'הַנִּסְתָּרֶת לִי אֶלֶּהִינוּ וגו' הוא תשובת ישראל למשה, שאחר שסיים משה לומר את דברי ברית התורה, קיבלו כל ישראל את דברי הברית, ואמרו שמי שיעבור בסתר יהיה משפטו בידי ה' לבדו היודע תעלומות לב, אך אם יהיה בגלוי יהיה חוב לנו ולבנינו לבער הרע מקרבנו. ואף כתב שיש ראה לביאור זה ממה שנוהגים שהקורא מגביה קולו כשקורא פסוק זה.

ובליקוטי מהרי"ח כתב שלכאורה מנהג זה הוא ע"פ שיטת רב נסים גאון (הובא דבריו בתוס' מגילה ל"א ע"ב ד"ה קללות, ובתוס' בבא בתרא פ"ח ע"ב ד"ה וקללם) שסובר שהקללות שבפרשת נצבים (לא יאבה יי סלח לו כי אז יעשן אף יי וקנאתו וכו', וְרָבִצָה בו כל האלה וכו', וְקָחָה יי את שְׁמוֹ וכו', וְהִבְדִּיל יי לְרַעְיָה וכו') נחשבים קללות, וממילא לשיטתו יש לקרואם בקול נמוך כשאר קללות, וכיון שפסוק 'הַנִּסְתָּרֶת לִי אֶלֶּהִינוּ' כבר אינו מהקללות, לכן קוראים אותו בקול עכ"ד.

אך טעם זה קצת קשה, משום שלדעת רוב הראשונים (ר"י שהובא בתוס' שם, רא"ש, מרדכי, ועוד) הקללות שבפרשת נצבים אינם נחשבים קללות. ואולי יש לומר שאף שלא נחשבים קללות, נחשבים תוכחות (כמו שכתב בהגהות מנהגים אות קל"ו, ובלבוש סימן תכ"ח סעיף ד'), ולכן ראוי לקרואם בלחש (מעין קריאת פרשת העגל ומתאוננים שקוראים בלחש, אך באמת עיין בגליון פרשת כי תשא תשע"ו הערה ד' ובגליון פרשת בהעלותך תשע"ו הערה ה', שמקור המנהג אינו לקרוא בלחש אלא רק להחליש את הניגון). וצ"ע בזה.

ועוד קשה על טעם זה מדוע באן השינוי הוא לקרוא פסוק 'הַנִּסְתָּרֶת לִי אֶלֶּהִינוּ' בקול רם יותר משאר הקריאה שנקראת בקול רגיל, ואילו בקללות השינוי הוא שקוראים את הקללות בקול נמוך יותר משאר הקריאה שנקראת בקול רגיל. ובספר מאור החיים (דרשות האור החיים' שרשמן מפני תלמידו ר' משה פראנקו) כתב (עמ' י"ד): פירוש על פסוק 'הַנִּסְתָּרֶת לִי אֶלֶּהִינוּ וכו', אמר החכם מורי ורבי חיים בן עטר וז"ל: ראיתי בבית הכנסת כשאומרים זה הפסוק אומרים אותו בגערה ובקול רניה, אבל אמרתי בליבי אם כולם יודעים סוד הפסוק הזה לא היו אומרים אותו כ"כ ברניה מפני כמה דברים, האחד מפני שפשטו הוא וכו' אבל בעבירות שעושה אדם בפרהסיא אנו ערבים ולא די אלא אף בנינו וכו'.

^ב כן כתב הגר"ש דבליצקי (זרח השמש עמ' צ"ב, וזכרון זה כתב גם בעמ' צ"א גבי פרשת עקב).

^ג ראה מה שכתבנו בזה בארוכה בגליון פרשת עקב תשע"ו מדור 'הלכה ומנהג', ובהערה ו' שם.

יְהִי־לָךְ - יש לבטא את הה"א בשווא נח. ולא להבליעה ולקרוא 'יִיָה', או לקרוא 'יְהִיָה' בחיריק בסגול הה"א. וכן הוא להלן (כ"ט כ"ב): **בְּמִהְפַּכָּת**.

נִשְׁבַּע - יש להקפיד להשמיע את העי"ן, שאם לא ישמיעה ישמע שקורא 'נִשְׁבָּה' בה"א^ט. וכן הוא להלן (ל' כ').

וְלִיעֶקֶב - הוי"ו במתג, והלמ"ד בשווא נח. וכן הוא להלן (ל' כ').

כ"ט ט"ו: **יְדַעְתֶּם** - העי"ן בשווא נח. ואין להבליעה ולקרוא 'יְדַתֶּם', או לקרוא 'יְדַעְתֶּם' בפתח העי"ן. וכן הוא להלן (כ"ט י"ט): **יַעֲשֶׂן**. ולהלן (ל' ב', ל' ח'): **וְשִׁמְעֶתָ**.

אֶת אֲשֶׁר־יִשְׁבְּנוּ - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים 'אֶת־אֲשֶׁר יִשְׁבְּנוּ'.

כ"ט י"ז: **אֶת־אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָהֵם** - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להטעים 'אֶת־אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָהֵם'.

כ"ט י"ט: **סָלַח** - הטעם מלעיל בלמ"ד, והחית"ת בהעמדה מועטת.

כָּל־הָאָלָה - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים 'כָּל הָאָלָה'.

כ"ט כ': **וְהַבְדִּילֹוּ לִי לְרֵעָה** - יש להקפיד להטעים היטב את הפשטא המפסיק שבתבית יי', שלא ישמע כאומר: ה' לרעה.

כ"ט כ"א: **בְּיָנֶיכֶם אֲשֶׁר יָקוּמוּ** - תיבת 'בְּיָנֶיכֶם' מוטעמת בפשטא ולא בקדמא^א.

כ"ט כ"ב: **וְלֹא־יַעֲלֶה בָּהּ** - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים 'וְלֹא יַעֲלֶה־בָּהּ'.

אֲשֶׁר הִפָּדָה יְיָ - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להטעים 'אֲשֶׁר הִפָּדָה יְיָ'.

כ"ט כ"ג: **מָה חֲרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה** - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להטעים 'מָה־חֲרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה', או 'מָה חֲרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה'.

כ"ט כ"ד: **עֲמֹם** - ראוי להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא 'אֲמֹם' באל"ף^א.

כ"ט כ"ה: **אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּם** - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים 'אֲשֶׁר־לֹא יָדְעוּם'.

כ"ט כ"ו: **וַיַּחַר־אֵף** - יש להיזהר שלא להבליע את האל"ף ולקרוא 'וַיַּחַרְף'^ה.

ל' ג': **מִכָּל־הָעַמִּים** - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים 'מִכָּל הָעַמִּים'.

ל' ה': **וַהֲסִיבֶךָ** - הבי"ת בשווא נע^א.

^א פשטא מהפך פשטא' הוא די נדיר. ומחמת הרגילות, ודמיון צורות הקדמא והפשטא, יש נטיה להטעים בקדמא מהפך ולא בפשטא מהפך, בכל מקום בו מוטעם בפשטא מהפך פשטא.

כאן טעו בזה גם בכמה דפוסים, וכבר כתבו אור תורה ומנחת שי שיש להטעים כאן בפשטא ולא בקדמא.

^ב כיון שיש רגילות לחבר את הביטוי 'חרון אף' כשהתיבות דבוקות זו לזו, לכן יש נטיה לשנות ולהטעים באופן שתיבת 'חֲרִי' תהיה מחוברת לתיבת 'הָאֵף'. והטעמים שהפרידו בטעם מפסיק בין התיבות, כנראה פירשו כאונקלוס שתיבת 'חרון' פירושה תוקף, וממילא מתאים כאן יותר לומר תוקף הכעס הגדול, כשהגדול מוסב על האף ולא על התוקף.

^ג הכלל הוא ששווא אחר תנועה גדולה הוא שווא נע, ואחר תנועה קטנה הוא שווא נח.

ובתנועת חיריק, כשהחיריק הוא חיריק מלא, דהיינו שכתובה אות יו"ד אחר החיריק (כגון: יָנִיחַ, יַחֲדִיד), התנועה היא תנועה גדולה, והשווא שאחריה נע, וכשהחיריק הוא חיריק חסר, דהיינו שלא כתובה אות יו"ד אחר החיריק (כגון: לָאוֹת, אֶשְׁתִּי), התנועה היא תנועה קטנה, והשווא שאחריה נח.

וכן בתנועת שורוק-קבוץ, כשכתובה אות וי"ו אחר תנועת השורוק, (כגון: זָכוּרָה, שְׁבוּתָה), התנועה היא תנועה גדולה, והשווא שאחריה נע, וכשלא כתובה אות וי"ו אחר תנועת השורוק (כגון: מִשְׁכָּרְתִּי, קִמְצוֹ), מנוקד בקבוץ שהיא תנועה קטנה, והשווא שאחריה נח.

וכיון שפעמים רבות בכתבי התורה כתובות תיבות מלאות וחסרות שלא ככללים, יש מקומות במקרא שאע"פ שלא כתובה אות יו"ד אחר תנועת חיריק או וי"ו אחר תנועת שורוק, התנועה נחשבת לתנועה גדולה, משום שהתיבה אכן היתה ראויה להיכתב עם יו"ד או וי"ו, ונכתבה במקרא שלא כהכללים, ולכן השווא שאחר תנועות אלו הוא נע, ככל שווא הבא לאחר תנועה גדולה, ומשום כך הונח מתג לפני השווא להורות שיש להניע את השווא כיון שנחסרה כאן אות (כן כתב מנחת שי על תיבת 'וַיַּבְחִי' (בראשית ל"א ל"ט), ועל תיבת 'וַיִּלָּאֵת' (שמות כ"ו ד'), ובמאמר המאריך (סוף תירוק חקירה ב'). והדברים מוסדים על דברי רד"ק (מכלול צ"ח ע"א, ושם קל"ח ע"א, והביאו במנחת שי שמואל א' ז' ז') שכתב שגם כאשר תנועה גדולה נכתבת בכתב חסר, צריך לקרוא אותה כתנועה גדולה).

וכאן היה ראוי להיכתב 'וַהֲסִיבֶךָ' בחיריק מלא (וכמו שכתוב במקרא 'הִסִּיב' 'וַהֲסִיבֶךָ' בחיריק מלא), ולכן, אע"פ שנכתב 'וַהֲסִיבֶךָ' בכתב חסר, תנועת החיריק כאן היא תנועה גדולה, וממילא האות שאחריה בשווא נע.

^א וה"א זו נהגית כמו מפיק ה"א שבסוף תיבה, כגון בתיבות 'עֲמָה' אֶתָּה', וכדומה.

וגם כאן באמצע תיבה הוא נקרא מפיק ה"א. ויש הטועים לחשוב ש'מפיק' הוא דוקא הנקודה הבאה באות ה"א שבסוף תיבה, אך באמת 'מפיק' פירושו מוציא, דהיינו שהה"א נשמעת ונהגית בשווא נח, אף אם היא באה באמצע תיבה, ולא כמו בתיבה 'פְּדָה־צוּר' (במדבר א' י') וכדו', ששם הה"א אינה נהגית כלל.

והטעם לכך שנקודת המפיק באה רק בסוף תיבה, משום שבאמצע תיבה (כגון תיבת 'יְהִיָּה'), ע"י שהאות מנוקדת בשווא יודעים שהיא נקראת, ולכן אין צורך בנקודת המפיק. ובסוף התיבה לא רצו לנקד בשווא, מפני שיש תיבות המנוקדות בסופן בפתח גנובה ובמפיק יחד, כגון: 'יָצָה', 'יָצִיחַ', ואילו היו מנקדים בשווא ולא בנקודת המפיק, היה צורך לנקד בניקוד כפול, גם בפתח וגם בשווא, וכיון שלא ניתן לנקד אות אחת בשני ניקודים שונים, המירו את סימון השווא באות ה"א שבסוף תיבה לנקודה בתוך האות.

ויש לציין, שישנם כ"י בהם כאשר יש חשש לבליעת הה"א בשגגה באמצע תיבה, מוסיפים את נקודת המפיק אף באמצע תיבה, ואע"פ שהיא מנוקדת גם בשווא, וכגון בכ"י לניגוד שמנוקד: 'בְּהִשְׁמָה' (ויקרא כ"ו מ"ג), 'פְּדָה־אֵל' (במדבר ל"ד כ"ח), 'יְהִי־פָנָי' (שם ל"ה כ'). וכן בכ"י ששון 507 מנוקד 'פְּדָה־אֵל'. וכן כתב באור תורה שבספרים ספרדיים מנוקד 'בְּהִשְׁמָה' עם נקודת המפיק בה"א, והביא דבריו בקסת הסופר ח"ב.

^ח איתא בירושלמי (ברכות פ"ב ה"ד): אלו צריך דקדוק וכו', ר' חנינא בשם ר' אחא אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי' ע"כ.

ופירשו רוב הראשונים (רד"ק במכלול דף ע"ב ע"ב, המנהיג הלכות תפלה סימן ל"ח, טור או"ח סימן ס"א. וכן הוא בשו"ע שם סעיף ט"ו) דהיינו שצריך דקדוק להשמיע יפה את העי"ן, שלא תהיה נשמעת כה"א.

^ט משום שהאות ה"א שבתבית 'נִשְׁבָּה' אינה נשמעת, ואם לא ישמיע את העי"ן שבתבית 'נִשְׁבַּע' ישמע שקרא 'נִשְׁבָּה'.

אמנם, לקוראים בהגיה המבחינה בין קמץ לפתח, אם לא יהגו את העי"ן כראוי, אע"פ שעשו שלא כדון, לא שינו משמעות, כיון שהמשמעות ניכרת עדיין ע"י הפתח. אך לקוראים בהגיה שאינה מבחינה בין קמץ לפתח, שאצלם כל הבידול בין המשמעים הוא ע"י הגיית העי"ן, אם לא יהגו את העי"ן כראוי יש לחשוש לשינוי משמעות.

^י ענין זה מבואר בגליון פרשת בראשית תשע"ו הערה ח'.

^{יא} הצירוף 'קדמא מהפך פשטא' מצוי מאד במקרא, ולעומת זאת הצירוף

